

Grzegorz Szklarczyk

**POLITYKA WSCHODNIA POLSKI. UWARUNKOWANIA, KONCEPCJE,
REALIZACJA, REDAKCJA NAUKOWA ANDRZEJ GIL, TOMASZ
KAPUŚNIAK, [INSTYTUT EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ,
WARSZAWA-LUBLIN 2009, 416 S.]**

Wydana w 2009 r. książka *Polityka wschodnia Polski. Uwarunkowania, koncepcje, realizacja* to publikacja zbiorowa składająca się z dwudziestu dziewięciu obszernych artykułów autorów reprezentujących różne ośrodki badawcze i instytucje naukowe z całej Polski. Pozwoliło to zebrać najbardziej interesujące i w mojej ocenie reprezentatywne dla nauki polskiej opinie na temat polityki wschodniej naszego kraju.

Celem publikacji jest przedstawienie i omówienie zagadnienia rozwoju polskiej polityki wschodniej zarówno w kontekście historycznym, jak i geopolitycznym ze szczególnym uwzględnieniem miejsca i roli Polski w Europie Środkowo-Wschodniej w roku 2008, czyli w 90. rocznicę odzyskania przez nasz kraj niepodległości.

W części pierwszej, poświęconej uwarunkowaniom polskiej polityki wschodniej, autorzy zwracają uwagę na sytuację geopolityczną Polski po 1918 r. i podejmują temat uzależnienia Polski od ZSRR w okresie Polski Ludowej. W tej części publikacji przedstawiono również artykuły o kulturowej tożsamości Polski w regionie, jej pozycji gospodarczej i militarnej oraz o roli Kościoła katolickiego na wschodzie.

Druga część publikacji prezentuje najważniejsze koncepcje polskiej polityki wschodniej. Autorzy Piotr Wandycz i Leopold Unger omawiają koncepcję Europy Środkowo-Wschodniej Oskara Haleckiego z pierwszej połowy XX w. oraz założenia polityki wschodniej Polski według Jerzego Giedroycia, która zmierzać miała do stworzenia federacji Europy Środkowo-Wschodniej. Obie koncepcje mają wpływ na – omawiany w kolejnych artykułach – kształt polityki wschodniej rządów polskich po 1989 r. Ważne artykuły w tej części to bez wątpienia opracowania Romana Kuźniara *Polityka wschodnia III RP – sukcesy pragmatyzmu, porażki prometeizmu* oraz Sławomira Dębskiego *Ewolucja doktryny polityki wschodniej Polski*. Oba te artykuły ukazują ewolucję polskiej polityki wschodniej po 1989 r.

Trzecia część publikacji została poświęcona omówieniu realizacji polskiej polityki zagranicznej wobec sąsiadów Polski na wschodzie. Autorzy omawiają kolejno politykę Polski (rozumianą jako politykę rządu polskiego), jej różnorodne cele i problemy w relacjach z Ukrainą, Białorusią, państwami nadbałtyckimi, Mołdową oraz – co szczególnie ważne – z regionami Kaukazu Południowego i Azji Środkowej. W dyskusji o polskiej polityce wschodniej brakowało dotychczas odniesień do tych regionów, które ze względu na swoje strategiczne położenie stają się w ostatnich latach coraz ważniejszym partnerem dla Unii Europejskiej. W tej części znajduje się również artykuł poświęcony roli Rosji w polskiej polityce wschodniej po 1999 r. oraz artykuł o polityce Polski wobec polskich mniejszości na wschodzie.

Nowe możliwości kształtowania przez Polskę jej polityki wschodniej w ramach Unii Europejskiej są przedmiotem analizy w części czwartej publikacji. Autorzy wskazują na koncepcję polityki wschodniej Wspólnoty Europejskiej i podkreślają znaczenie tworzenia koalicji w Unii Europejskiej dla proponowanych przez Polskę postulatów politycznych (omawiają główne założenia polityki wschodniej Niemiec, Francji, państw Grupy Wyszehradzkiej, państw nordyckich i śródziemnomorskich, wskazując na podobieństwa i różnice interesów między nimi i Polską).

Szczególnie ważna dla Polski jest znajomość celów i interesów Niemiec związanych z krajami wschodniego sąsiedztwa UE. Republika Federalna Niemiec już od czasu prezydencji w Radzie UE (roku 2006 i 2007) aktywnie realizuje swoje interesy na wschodzie. Wśród najważniejszych celów prezydencji Niemiec znalazło się wzmocnienie wschodniego wymiaru Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i przede wszystkim wzmocnienie relacji UE z krajami Azji Środkowej, znane jako koncepcja ENP Plus (European Neighbourhood Policy Plus). Celem tej koncepcji jest bezpieczeństwo energetyczne i współpraca gospodarcza Unii Europejskiej z krajami Azji Środkowej, na czym w pierwszej kolejności skorzystałyby Niemcy ze względu na swój potencjał ekonomiczny. Polska może wzorować się na niemieckiej strategii i taktyce postępowania w ramach UE w celu realizacji swoich zamierzeń gospodarczych i politycznych.

Publikacja Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej *Polityka wschodnia Polski. Uwarunkowania, koncepcje, realizacja* jest z wielu względów godna polecenia i szczególnej uwagi. Przede wszystkim jest to wyjątkowo obszerna i pierwsza tego typu publikacja na polskim rynku wydawniczym. Pozwala czytelnikowi zapoznać się z ewolucją polskiej polityki wschodniej od czasów historycznych po czasy najnowsze; od czasów, kiedy Polska ze względu na swoją zależność od ZSRR nie mogła prowadzić samodzielnej polityki zagranicznej, do chwili obecnej, kiedy Polska ma możliwość aktywnej realizacji polityki wschodniej zarówno bezpośrednio wobec swoich sąsiadów na wschodzie, jak i poprzez tworzenie koalicji w Unii Europejskiej oraz w NATO dla swoich celów politycznych. Autorzy podkreślają znaczenie obu organizacji międzynarodowych, Unii Europejskiej oraz Organizacji Paktu Północno-Atlantyckiego, jako ważnych aren politycznych.

W większości artykułów pojawia się apel o to, by Polska czerpała ze swoich doświadczeń historycznych w Europie Środkowo-Wschodniej i aktywnie działała „na Zachodzie” na rzecz „Wschodu”. W interesie Polski jest niedopuszczenie do powstania nowej – „szklanej” – kurtyny oddzielającej kraje UE od jej wschodnich

sąsiadów oraz aktywne wspieranie dążeń państw wschodniego sąsiedztwa UE na drodze do integracji europejskiej. Skuteczność w realizacji celów polskiej polityki wschodniej będzie mieć wpływ na wiarygodność Polski wobec jej wschodnich partnerów oraz na wzmocnienie jej pozycji w Unii Europejskiej.